

List izhaja vsak petek

in velja s poštino vred in v Gorici domu poslan: za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 sold., za četrto leta 80 sold.— Za ude nar. - polit. društva „GORICA“ je cena določena, kakor za druge naročnike. Posamezni listi se prodajajo po 6 sold. v tiskarni.

GLAS

Naročnina in dopisi

naj se blagovoljno pošljajo opravnstvu v nunskih ulicah v tiskarno Karol Mailing-ovo. Vse pošiljatve naj se frankujejo. Rokopisi se ne vračajo. Oznanila se sprejemajo. Plača se za navadno vrstico, če se naznanilo samo enkrat natisne, 8 sold., če dvakrat, 12 sold., če trikrat, 15 soldov.

Cesar v Trstu in v Gorici z ministri, v Dalmaciji brez ministrov.

Ministri grof Andrassy, knez Auersperg, dr. Unger, De Pretis, spremili so Nj. Velič., svetlega cesarja v Trst in v Gorice. Iz Gorice so se na Dunaj, le grof Andrassy se je podal z Nj. Veličanstvom v Benetke. Iz Benetek vrnil se je tudi ta nazaj, tako da po Istriji in Dalmaciji potuje Nj. Velič. brez ministrov. Da bi bili šli vsi ministri s cesarjem do Benetek in od tamkej v Istrijo in Dalmacijo, bilo bi to primerno in bi ne uzrokovalo nobenih dozdevnih mislij; da pa gresta dva le do Gorice in ostala dva le do Benetek, to ima po našem menenju svoj pomen. Vemo, da gg. ministri imajo dovolj posla na Dunaji, tudi če državni zbor ne zboruje; vemo tudi, da v Benetkah so imeli še kaj drugega na srcu, nego da Nj. Veličanstvo povrne Viktorju Emanuelu, italijanskemu kralju, predlansko obiskovanje na Dunaji, saj vladni listi za toliko odmikajo politično zagrinjalo, da so se v Benetkah tudi o kupčijskih in mednarodnih zadevah razgovarjali in morda tudi kaj sklenili.

Izvoljeni vladni listi zdijo si, da so tudi dobro podučeni, kak pogovor sta imela grof Andrassy pa Visconti-Venosta, ministra zunanjih zadev, kako bi imeli Avstrija in Italija postopati pri prihodnji papeževi volitvi. Sedanje liberalne vlade nimajo namreč današnji dan nujnejšega opravila(?), kakor

da prihodnja papeževa volitv spravi na stol sv. Petra moža, ki bi bil sedanjim vladam po volji ter da spremeni oni „non possumus“ (ne moremo) sedanjega papeža Pija IX v „possumus“ (zamoremo). Pustimo jim te nade, saj današnje brezverske vlade nadejajo se celo, prihodnji papež po volji Bismarck-ovi bo ovrigel katoliške cerkve člen o papeževi nezmotljivosti, tako da bodo vladam priljubljeni staro-katoličani, ki o tem členu nič nočejo vedeti o svojem času priznani kot edino pravoverni katoličani. Nočemo jim kaliti tega veselja. To vse zdi se nam naravno, tako tudi, da je grof Andrassy potoval v Benetke. Zakaj pa niso šli ministri tudi v Dalmacijo, zakaj le do Trsta in Gorice?

Nam se zdi, vzrok tiči v tem, da sedanji sistem in z njim sedanji ministri, hoté ali nehoté po Bismarck-ovi volji (zavarujemo se pa proti temu, da bi bili naši ministri v Bismarck-ovi službi) imajo na Primorskem c. k. namestnika in c. k. okrajne glavarje, ki so meso od njih mesa, v Dalmaciji pa sedi na stolu c. kr. namestnika mož, ki ni po njih volji. Dosledno pripisujejo ministri, tako saj govorijo njih listi, vse ovacije in vso navdušenost Primorskih prebivalcev pri sprejemu Nj. Veličanstva deloma sebi in njihovem sistemu, češ da prebivalci Primorski so se sedanjo vlado čez in čez zadovoljni in, dasi ne-nemci, so vse federalne želje enkrat za vselej na kol obesili. Tako nadeja se ministerstvo utrditi

si stole, ki se pod njim majajo. Glede Dalmacije pa ne more sedanje ministerstvo takih želj in nad gojiti. Tam je general Rodich c. k. namestnik, prijatelj ali saj ne protivnik slovanskega naroda. Tega moža bi se bili sedanji avstrijski ministri že davno radi znebili, ker noče strogo vleči z ustavoverskim vozom, pa ni šlo. General Rodich je že večkratov prosil za odpust, slednjikrat zadnjo zimo, pa Nj. Veličanstvo ni v to dovolilo. Prisiljeno je bilo ministerstvo prepustiti, da gen. Rodich gre svojo pot, ki se ne vjema se sedanjim sistemom. Dosledno ne zamore po nikakem sedanjem ministerstvu sebi pripisati le trohico ne onih ovacij, s kojimi sprejema Dalmacija svojega kralja in cesarja. Tudi menda ga ni volja priti pred oči Krivoščanom, ki so za časa Giskra-vega ministerstva sedanjemu sistemu tako živo za kožo šli, da ni vsa ustavoverska moč pri njih nič izdala, ampak le krotko postopanje drugih ne-ustavoverskih mož.

Da bi si naši sedanji ministri ne motili, povemo: Primorci, Istrijani in Dalmatinci sprejeli so Nj. Veličanstvo z vso navdušenostjo, kakor pravi Avstrijani in ker On in ces. dinastija je edina nada ne-nemških narodov v Avstriji; le Njemu in ces. dinastiji velja vsa navdušenost, sistemu ne. Ako bi ministerstvo o tem dvomilo, pa naj pride in poskusi.

5

LISTEK.

T O L M I N

kot kraj i okraj.

(A. Lukovič.)

Konec.

Leta 1649 kupijo celo Tolminsko grofje Breuner, a le kratko časa obdržijo posestvo v rokah, kajti uže l. 1651 preide grajščina z vsemi dotičnimi pravicami v roke baronov (freiherrn) Coronini, ki so še le pozneje grofje postali. Peter Anton je bil prvi lastnik. Odslej se vsaki imenuje „dedni tolminski glavar“. Sin Jakob Anton mu sledi. Znan je ta zarad tega, ker je leta 1713, ob njegovem času, nastal zarad preobilnih davkov tolminski punt, kojega je s svojo previdnostjo zadušil, brez da bi bila krv tekla. Tolmin ostane lastnina te rodbine do l. 1845. Imeli so ti grofovi popolno oblast v rokah, mnoge dohodke, ki so pa počasi prešli v last posameznih posestnikov. Ostane tej rodbini le še edina grajščina z dotičnim poljem i hrib „grad“ v lasti njihovi. Konečno se oboje proda nekemu dvornemu svetovalcu na Dunaju. V najnovejšem času pak se ta imenitna grajščina vsled prodaje razdeli mej dva posestnika.

I kapitelj ciudadski, oni kapitelj, ki se je

tolikokrat mešal v Tolminske cerkvene i svetne zadeve, kedaj je zgubil stare svoje pravice? Ne vem. Naj le omenim, da še v 16. stoletji za časa Maksa I je imel imenovanje duhovnikov v svojih rokah. Toda cesar Maks, pridobilši goriško, prilaсти si v odloki 11. novembra 1511 imenovanje vseh tolminskih beneficijatov. Al kapitelj se za to dosti ne briga ter nadaljuje nameščenje duhovnikov do polovice navedenega stoletja. Da se je to lahko godilo, vzrok je bil, bodi si, da ravno tačas nij bilo nobene važnejše duhovenske službe izpraznjene, bodi si da vlada goriška izvršitev omenjenega dekreta tak ojstro nij zahtevala. Še le Franc della Torre, goriški glavar protistavi se rekoč, da ciudadski kapitelj s avstrijskimi državami nijma druge zveze, nego to, da iznaša dohodke iz naše dežele v ptujo državo. Zato naznani kapitelju, da ne more pripoznati družih fajmoštrov i beneficijatov nego onih, ki so bili nasvetovani (prezentirani) od domačinov, da nakaz dohodkov spada le edino v njegovo področje. Konečno je pravda rešena 29. aprila 1553, za kapitelj dosti ugodno tako, da kapitelj nadaljuje oddajo služeb, a da mora dotične osebe koj naznaniiti glavarju, ki potem po okoliščinah podeli pravico do dohodkov. Gotovo pak zgubi Ciudad ves svoj upljiv, ko se v Go-

rici i Vidmu škofijska sedeža ustanovita i oglejski patrijarhat tudi glede cerkvene oblasti odpravi.

I stari grad na Tolminskem griču? Kedo ga je razdjal? Nobena bojna sila ga nij razdrobila, nego le iznajdba smodnika, nova šega vojskovanja i duh časa. Mar li nijmamo drugod enacih dogodjajev? Evo sv. Križ na Vipavskem. Še pred 50 leti vrtele so se v krasnih dvoranah tamošnjega gradu zale devoyke modre krvi, še je plemenitaš po odmevajočih se hodnikih ošabno korokal i sedaj? Burja mej ozidji brez strehe razsaja, kamen raz kamena raznaša, i kjer so se prej veseli gostje shajali, shaja se sedaj kač i modrasov, kuščerc i kuščerjev zvita rodbina! Da, duh časa pokončal je taka poslopja, duh časa, dem, kajti ta proti pogin vsem enacim stavbam, ki nijso zlatemu teletu i kupčijskemu bogu Merkurju po volji. Enako se je godilo tolminskemu gradu na vrhuncu. Družine tam stanujoče so ga zapustile, deloma izvolile so si rajše poslopja v dolini, deloma so izmrle, deloma obožale, konečno grad revež zapuščen ostane, kamen pada raz kamna i vsega konec je: groblja i podrtija, žalostno v dolino klicaje:

Tolmin, glej da te Kobarid ne nadkrili!

Deželni zbor Goriški

se je snidel po slovesni sv. maši v stolni cerkvi 6. aprila. Sessijo je odprl dež. glavar grof Coronini z italijanskim vmes slovenskim govorom. Povdarjal je srečo, da je glavno mesto Goriško-Gradišanske grofije zamoglo sprejeti Nj. Veličanstvo svetlega vladarja s tako srčnostjo, da se je Nj. Velič. pri raznih priložnostih izrazilo, kako ne bo nikdar pozabil srčnega sprejema. Pomembnejše so besede Nj. Velič. v lastnoročnem pismu do c. k. namestnika, da se bo posrečilo skupnemu delovanju vlade in ljudstva, zagotoviti s trajnim uspehom če dalje večji razvoj naše dežele. Na to povabi dež. glavar poslance k eviva — in živioklicu na Nj. Velič., kar se je zgodilo.

Potem govori dež. glavar o veliki zgubi za deželo radi smrti Matija Doljaka, dež. poslanca, o njegovi izgledni poštenosti in marljivosti, da si je pridobil občuo spoštovanje pri političnih prijateljih in neprijateljih. Simpatične te besede dež. glavarja so bile močno ginjive. Vsi poslanci se vzdignejo v znamenje zadnjega slovesa od umrlega.

D.r Deperis predlaga o stroških za razne dež. zaloge, koji se izročijo raznim odsekom.

Dopisi.

Iz Gorice. (Njih Veličanstva v deželnem zavodu gluhonemov.) Najveselejši dan, kteremu ni enakega, bil je za naš zavod 4. aprila 1875. Komaj se je bila rejenec oznanila vesela novica, da Njih Veličanstvo presvetli cesar blagovoljno obišče to človekoljubno napravo, že so bili vsi globoko ginjeni in nepopisljiva radost je sijala iz njihovih obrazov, ko so mislili na to, da v malo dneh bodo videli in pozdravljali tistega, katerega vsled prejetih nauk spoznavajo in častijo kot svojega prvega gospodarja za Bogom. Bil je zares ginljiv prizor gledati jih, s kako urnostjo in ročnostjo so zaljšali svoje stanovanje za prihod presvetlega vladarja po navodu, katerega jim je dal vodja. Vse je gibalo: ta je snažil okna, uni vrata, drugi železno ograjo ob stopnicah; drugi so lomili bršljanove, pušpanove (zelenikine) in lavorove vejičice; drugi so pletli iz njih vence in črke; drugi so primerno spravljali reči v obednici, v spalnicah in učilnicah; drugi so v red devali, kar je bilo treba, v kuhinjskem in v cvetličnem vrtu; drugi so iz rastlinjaka pridno prenašali cvetlice, pomoranče in limone, vse v posodah, v vrt pred hišo, kjer so jih postavljali v vrste, da jih je bilo lepo viditi med luknjastim kamenjem, prevlečenim z mahom, in so z obilnim rumeno-zelenim sadom čast delali svojim oskrbnikom.

Nepopisljivo je bilo njihovo veselje, ko so se na dan pred visokim praznikom okinčala oboja vrata ob cesti z lavorikami in s črkami: „V(iva) F(rancesco) G(iuseppe)“ in „Ž(ivio) F(ranc) J(ožef)“, spletenimi iz zelenike (pušpana); — ko ste se ob straneh imenovanih vrat zasadili dve lepi, veliki zastavi črno-rumeni in dve drugi belo-rudeči; — ko je bilo postavljenih osem manjših zastav, ki so se vrstile v imenovanih barvah, na stebričkih zvanjega zida, ki je bil okinčan z venci iz lavora; — ko se je slednjič velikanska belo-rudeča zastava razpela iz okna v drugem nadstropju, ki je veličastno vihrala nad hišnimi glavnimi vrati, olepšanimi z bršljanom in z napisom: W. F. J., nad kterim

je visela krona iz pušpana. — Zjutra 4. t. m. in cel dan do srečnega trenutka mogel se je brati na njihovih obrazih živ izraz nenavadne radosti združene s strahom, katerega jim je navdihovalo spoštovanje do cesarja. Slednjič odbije ura dve in pol in Njih c. kr. apostolsko Veličanstvo se pripelje pred zavod, spremljano od Svojega spremstva.

Pred vhodnimi vrati so sprejeli Njih Veličanstvo gospodje deželni odborniki z deželnim glavarjem g. Fr. grofom Coronini-jem na čelu in vodja med gromovitimi živio-klici ljudstva, ki je bilo napolnilo cesto pred zavodom. Ko je presvetli vladar, kteremu je ravnatelj bil vodnik, stopal skoz vrt, so ga pozdravljali z navdušenimi klici: „Evviva Francesco Giuseppe“ in „Živio Franc Jožef“ gojenci in gojenke, ki so bili razvrščeni ob potih celo do glavnih hišnih vrat. Tu je Njih Veličanstvo blagovolilo poslušati kratek pozdrav, katerega sta razločno govorila dva rejenca, vsak v svojem maternem, to je: v italijanskem in v slovenskem jeziku. Italijanski pozdrav se je glasil (v slovenski prestavi):

Veličanstvo!

„Nesrečnim od rojstva začel se je dan našega življenja temen in žalosten, kakor naš glas (jok). In ostali bi bili vedno najrevnejši med umrjočimi, ako bi nam ne bili stegnili dobrotljive roke resnični človekoljubi in v prvi vrsti Vaše Veličanstvo. Tako pa ima naše življenje manj trpljenja. In da bi nas storil popolnoma srečne, in bi dopolnil sveto in človeštva najbolj vredno delo, je božja Previdnost navdihnila presvetlemu našemu Cesarju, da je zdaj blagovolil s Svojo oživljajočo nazočnostjo počastiti to naše pribežališče.“ Slovenski pa:

Presvetli cesar!

„Od mačehe narave neusmiljeno udarjeni, ker rojeni, ali posled postali gluhonemi, živeli bi kot neumna živinca na svetu, ako bi ne bila milosrčnost ljudi ustanovila tega zavoda goriško-isterskega, kjer se učimo vsega, kar je treba za našo časno ino večno srečo. Danas pa, ker je Vaše Veličanstvo blagovolilo ta zavod obiskati, se štejejo za najsrečnejše med vsemi ljudmi.“

Po tem pozdravljeni pokloni ena rejenka Njih Veličanstvu šopek cvetlic izgovarjaje z enako razločnostjo sledeče besede: „Naj blagovoli Vaše c. k. apostolsko Veličanstvo sprejeti ta šopek cvetlic kot majhno znamenje našega najglobokejšega češčenja.“ Njih Veličanstvo, obdano od visokega spremstva obstoječega iz kakih 16 oseb, je milostljivo blagovolilo poslušati z veliko pazljivostjo navedene besede in izreči svojo popolno zadovoljnost s pokazanimi vspehi. Presvetli gost, katerega je ravnatelj vodil in celo spremstvo spremljalo, je blagovolil pregledati vse prostore v zavodu, in ko se je v eni sobi prvega nadstropja približal oknu, da bi videl dela, ktera so izpeljali gojenci v spodej ležečem vrtu, so ga z navdušenimi evviva in živioklici pozdravljali rejenki, ki so bili onde razvrščeni.

Po tem je Njih Veličanstvo blagovolilo ogledati dvorišče, ki služi v počitek in razvedrenje, dalje sadni vrt, kmetijski oddelek, rastlinjak in ribnike, v kterih se ribe umetno izrejajo, ponavlja je besede Svoje cesarske zadovoljnosti. Njih Veličanstvo je zapustilo zavod okoli treh popoldne med živahnimi in navdušenimi „evviva“ in „živio“ rejenec, kterim ostane ta dan, kakor tudi vsemu osebstvu v zavodu, kot najsrečnejši, najprijetniši in nepozabljiv v spominu.

Vodja.

Iz Gorice. — Na kateri stopinji omike stojimo, da se posneti iz števila odrasčenih, ki znajo brati in pisati. Izmed 1611 možkih tega političnega okraja, ki so bili rojeni v letih 1853, 54 in 55, jih zna brati 366, pisati pa 261; prvi znašajo toraj manj ko četrti, in drugi celo manj ko šesti del navedenega števila. Take razmere so najbrže tudi na Krasu in na Tominskem. Molčim o gradiškem okraju, t. j. o slovenskih občinah, ki tje spadajo; razmere so gotovo še žalostnejše, ker tam ni še nobene šole razun tistih, v kojih nekateri duhovniki, rekel bi, iz gole ljubezni zapušče mladiño kolikor toliko podučujejo.

Iz navedenih okoliščin sodi, dragi bralec, je-li mogoče v sedanjem veku in v sedanjih razmerah napredovati v kmetijstvu, obrtniji, trgovini, pa povzdigniti se do blagostanja. Ali nam ne bodo tujci pri vsakem podvzetju na lastni zemlji dobičkov in zaslužkov iz rok pulili, nas domačine pa kot proste delalce pri svojih delih rabili, kakor se žalibog dandanes godi? Kaj nam pomaga milo podnebje in ugodna lega naših krajev, kaj železnice in tvornice brez urnosti, ročnosti pa bistrega uma?

Dragi bralec, nij več hipoteza (negotova beseda), ampak dognana resnica, da ono ljudstvo duševno in gmotno napreduje, da ono bo dospelo do pravega blagostanja, katero svojo mladino mika in odgojuje v pravem krščanskem duhu. Temu sti neobhodno potrebni cerkev in dobra šola. Da, dobrih šol nam je treba, ako hočemo povzdigniti do sedaj žalibog zanemarjeno ljudstvo do boljše prihodnosti, — do blagostanja. Edino le marljivi izvrstni ljudski učitelji spravijo mladi rod na boljše; mlačni učitelji in taki, ki se svojega prevažnega pokliča ne zavedajo, nikdar! Modremu je eno oko dovolj; — izgledov nam ne manjka!

Vsak delalec je vreden svojega plačila, pravi star pregovor. Taka je. Prosta dekla služi 50—60 gld. domač hlapec 60—100 gld. na leto, pa imata zraven še hrano in stanovanje, ki je vsaj dvakrat toliko vredno. Mestni policaji (stražarji) dobivajo po 36—49 gld. na mesec, zraven še obleko in stanovanje. Najnižji gojzdni čuvaj dobiva 500 gld. na leto, pa ima odkazano še čedno stanovanje. V enaki razmeri dobivajo finančne straže, žendarmi, uradnijski poslužniki svoja plačila. Gotovo jim nisem zaviden, ker vsak delalec je vreden plačila, in v sedanjih časih tudi nij mogoče izhajati z nizimi dohodki

Sedanja deželna šolska postava odmeruje učiteljem sledeča plačila: 500, 400, 300 gl., podučiteljem 300, 240, 180 gl.; učiteljicam 400, 320, 240 gl.; podučiteljicam 240, 182, 144 gld. Pravico do stanovanja ali primerne odškodnine imajo le voditelji šol. V izgled naj še primerim: v Lokvah (v trnovskem gojzdu) naj bi imel učitelj 300 gl. plačila, z vsemi petletnimi dokladami pa 450 gld.; a gojzdni čuvaj 500 gl. in s petletnicami 880 gl. Ravno tam je čuvaj, ki ima boljšo plačo, nego kterikoli učitelj na Goriškem.

Dragi bralec, bi se li ti šolal najmanj 12 let, potrosil lepih denarcev, in se žrtvoval trudopolnemu poslu z nado, da boš dobival 144 do 400 k večemu 500 gl. letne plače? Mi odkimuješ. Če uže tebe ne mika, povej mi, je-li mogoče, da se bodo marljivi mladenči — ker takih potrebuje dežela — posvetili učiteljskemu stanu? Tudi jaz sem tega mnenja, da si bode le redek izvolil ta stan; a dežela potrebuje obilno značajnih, delalnih mož, katerih gotovo ne bo dobiti iz tujih dežel, kjer so okoliščine učiteljem mnogo ugodniše, nego pri nas. Ljudski

učitelji uživajo na Štirskem po 500—900, na Avstrijskem po 600—800 gl. na leto; vrhu tega je živež tamkaj cenejši, nego pri nas.

Dragi bralec, do tu sva se skladala. Ali ko ti povem, da po moji misli se da pospešiti naše šolstvo le s tem, da se učiteljem plače uredijo, ker le potem je nada, da se bode več odličnih mladenčev posvetilo učiteljskemu stanu, pa marljivo delovalo za blagor domovine, — te uže slišim govoriti: „Ne, tega pa ne, ker dežela je uže tako preobložena z mnogovrstnimi davki; davkoplačevalci ne morejo večih bremen nositi“ itd. Potrjujem tudi jaz tvojo motivacijo, nikakor pa ne tvojega načela; ravno z dobro šolo bo mogoče v prihodnje izhajati, se slabo ali brez nje, pa popolnoma ne. Davki se ne bodo manjšali, to je gotovo; skrbeti moramo, da si dohodke zvišamo, sicer mora slediti vedno večje ubožstvo. Kakor si kmet povzdigne svoje blagostanje, ko spremeni gole pašnike v rodovitne ngrade in sadnike, ravno tako si moramo pomagati z odgojo mladega rodu v dobri šoli. Ljudstvo, ki plačuje dekile in hlapce bolje, nego podučitelje, policaje, finančne straže, žendarme itd. bolje, nego učitelje, plačevalo bode tudi učitelje, dobro vedoč, da strošek za šole je najsigurnejši zaklad, ki bode stotero oplodil in osrečil celi narod. Tisti deželni očetje, ki so zdatno povikšali plačila gg. prof. kmetijske šole in deželnim uradnikom itd., skrbeli bodo tudi za učitelje (Utinam. Ur.). Ne preidejo na dnevni red v letošnji sesiji o tej prevažni točki. Voditelj, odgojitelj njezne mladine, ki je zaklad in ponos naroda, ki se v prvi vrsti bori za splošen napredek in omiko, pa za pravo blagostanje ljudstva je gotovo vreden svojega plačila vsaj toliko, kolikor je odmerilo ljudstvo naj nižjim služabnikom; zato naravnost rečem: Sovražnik ljudstva in mračnjak je tisti, ki se ne poteguje — po svoji moči — za zboljšanje učiteljskega stanu; naj me še tako zagotavlja, da je za napredek, omiko in narod (tudi vere ne izpustim), a v dejanju nasprotno ravna — sovražnik ljudstva je.

V Ljubljani, 13. apr. — Podlistek v Vašem „Glasu“, mislim onega o cerkveni glasbi, prikupil se je mnogoterim, tudi vem za osebe, ki so ga mnogo cenile, ob enem pa tudi izrekle željo svojo glede ljubljanske „Danice“, ki bi kot cerkven list poglaviten del naloge svoje dopolnila, ako bi sedanjí stan cerkvenega petja po naši škofiji preresetala. (Izvedene pisalce za to lahko dobi). Zares potrebno bi bilo, ker zamore se še smiraj trditi, da tudi pri nas je cerkveno petje s par izjemami v slabem milovanju vrednem stanu. Če govorim v prvo od glavnega mesta od Ljubljane, lahko kar naravnost rečem, da prijatelj cerkvenega petja se zamore tu zadovoljiti. Dvakrat mi je bilo v kratkem mogoče prepričati se prav natanko; in sicer ob časih, ko si pevci navadno naj bolj prizadevajo izurjenost svojo pokazati; bilo je v adventnem in velikonočnem času. Bil sem po vsih ljubljanskih cerkvah. Prišel sem pri stolni. Koliko se je zadovoljilo moje srce, ko zaslišim tolikanj popolno petje, tolikanj čiste glasove, tukaj se zamore reči, da ne gleda zastoj pevstvo na pevske znamenja! Natančno je vse izpeljano in orglje se rabijo le v podporo petja, ne pa, da bi svetnim ušesom z okroglimi „vižami“ se prikupovale. O kako veličastno je pač to petje, kako zares povzdiguje duha k stvarniku svojemu, zares, pretavi ga bi rekel iz zemskega prahu in zdi se

mu, da biva med angelskimi kori, in poslušava ves zamaknjen od angeljev pete najvišjega vredne harmonije. Vsakterega sem blagroval, kdor je slišal mašo na praznik sv. Jožefa in kdor je poslušal žalostne pesmi, ki so se pele veliki petek zvečer; kdor je to umel, ni prišel zastoj v stolno cerkev, ne hote je moral popolno spokornega duha najponižneje moliti Jezusa v grobu položenega. Kako dobro so se pele „žalostne pesni“, Allegrijev „miserere“ v dveh močnih korih; in očitanja od g. Försterja, ne da se popisati. O blagor stolnici ljubljanske, da ima tako vnetega, tako učenega in vsega spoštovanja vrednega pevodjo! Na vso moč pa me je osupnilo, ko sem zvedel, da se mu pri vsem tem kljubuje, in sicer od ljudi, ki bi mu morali biti v močno falango. Kako je vendar mogoče, da gospodje, ki bi morali vedeti, kaj pomenijo Gospodove besede: Dajte Bogu, kar je božjega, da ravno ti nimajo za zaslužnega moža nič družega, kot godrnjanje in še nekaj več, da ravno gospodje, ki bi morali skrbeti za slavo božjo, imenujejo hymne, ktere si nekteri po navodu g. Försterjevem prizadevajo zopet, kakor edino gre, k o r a l n o peti, da jih imenujejo „wildes Indianisches Schlachtengeschrei!“ O koral! kaj si pač doživel, lastni otrok si katoliške cerkve, Kristusov namestnik te je vpeljal, cerkev te je stvarila, in zdaj te služabniki njeni zaničujejo in ti skor no privoščijo več najmanjšega prostora. Detinske tvoje pravice ti nespametno slepo odrekujejo — v pregnanstvu živiš! Pa ne obupaj, zmaga ne izostane. — Kako so se volitve v mestni zastop izvršile, naznanil sem po berzovaju. Naši ljudje so vse premalo stanovitni. Komaj bi bilo, da bi človek nektere volilce noč in dan pridušal, naj drugih ne volijo, nego narodnjake, pa še potem bi se kdo izneveril. Zgled, kako se takim obrtnikom godi, ki zoper narod delajo, utegne marsikterega prisiliti, prihodnjič narodne može voliti. Dunajskega novega mesta zvonar je zdaj hudo strašilo Gerberjem, Lercherjem in drugim — jem. Le dajmo jih! kdor naš kruh je, pa zoper nas delati hoče, le na dan ž njim, pa mu naložimo pokoro, da zasluži le za kruh in vodo, ni vrag, da se spametvajo.

Ogled.

Avstrija. Potovanje presvetlega cesarja po Dalmaciji daja dan za dnevom visokemu popotniku priliko vsak trenutek prepričati se o nepremakljivi udanosti dalmatinskih Slovanov in naseljenih Italijanov. Prostor našega lista nam ne pripuščja obširno popisovati vse sijajne sprejeme, razsvitljave, nagovore in odgovore tudi le mimogrede omeniti, toliko pa vendar moramo opomniti, da iz vseh dogodkov Nj. Velič. lahko sprevidi, kako u d a n a mu je s l o v a n s k a D a l m a c i j a. Neverjetno in neslišano pa je, kar se predrzne nemška, v Gradcu izhajajoča „Tagespost“ pisati, da je cesar zdrav dospel v Zader in je bil prijazno sprejet! To je vendar prehud in preočividni prusizem, kterege menda graško državno pravdnštvo ni videlo, da bi ga ne hotelo videti, — vsaj ni verjetno. Komaj je naš cesar dobro zapustil Benetke, uže je na potu pruski cesarjevič se svojo sprugo, da gre obiskat italijanskega kralja in — Moltke, general in duša pruske armade, bo starcga Vilhelma izgovoril. Več ko gotovo, da se tu kaj kuha, da bi Bog

hotel Avstriji v prid! Ko bi naš glas dalje segal, hoteli bi zaklicati: Proč se sedanjim ustavoverstvom, proč z načelniki sedanje vlade! Na krmilo pa naj pridejo možje, ki uživajo zaupanje, ki so odkritosrčni prijatelji Avstrije, ne samo Nemci, ne samo Madjari, ampak Avstrijanci z dušo in s telom. Takih mož nam manjka, in kadar pridejo taki na krmilo, potem kri in življenje za vero, dom, cesarja proti vsakemu sovragu, bodi si na jugu ali severu.

Deželni zbori mirno zborujejo, o našem poročamo na drugem kraji. — Vojsko zoper Jude je napovedal v ogrskem drž. zboru poslanec Viktor Istoczy, ko je vladi stavil sledeče vprašanja: Ali hoče Judom, ki od vseh strani vrejo na Ogrsko, postavno zapreti pot? 2. Bode li ljudem, ako bi si sami hoteli na miren način pomagati pred njimi, delala kake zapreke, in 3. ali hoče v tej reči odločno ravnati, ali pa ostati neutralna? Odgovor bo težko ugajal interpellantu, pa — kadar se golazen ugnjezdi, ne odpravi se tako lahko.

Zunanje države. V Rimu se je poklonila 12. t. m. velikanska evropejska deputacija sv. Očetu, šestinšestdeset avstrijancev je bilo pričujočih. 12. aprila je namreč preteklo 25 let, kar je papež Pij IX. premagal Mazzini-evo in Garibaldi-evo republiko in iz pregnanstva iz Gaete se vrnil v sv. mesto, kjer ga je ljudstvo z nepopisljivo navdušenostjo sprejelo. Tudi ta dan je bila vsa Evropa zastopana, ter sv. Očetu izrazila neomejeno udanost do apostolskega prestola in do njegove posvečene osebe. — Na Angleškem so slovesno odprli katoliško univerzo. Kardinal Manning imel je primeren nagovor, navzočih je bilo veliko najodličnejših katoličanov, po pravici se sme trditi, da se Angleška povrača v naročje kat. cerkve. — Bismark žuga z vojsko in Pruska nadaljuje katoliško cerkev preganjati, škofje pa stoje kakor močni stebri in neustrašeno zagovarjajo svete pravice katoliške cerkve.

Razne vesti.

— *Prazen strah.* — Preteklo nedeljo se je bila raznesla po Gorici vznemirajoča govorica, da v Cerničah so zapazili na nekem zemljišči, kjer rastejo trte, trtno uš (phyloxera vastatrix.) Iz različnih znamenj se je dalo sicer sklepati, da tu je kak drug mrčes, ne pa nesrečni ameriški naseljenec; vendar bilo je primerno začeti natančno preiskavo, da se zagotovo zve, kaj je resničnega na tem, ker šlo je za važno reč. Zato sta kmetijska družba in c. k. okrajno glavarstvo nemudoma poslala komisijo na tisti svet, da pozve in preišče, kar je potrebno.

Komisija nas je popoluoma potolažila, ker mrčes, ki se je našel v Selu na zemljišči Berbučevem, ni trtna uš. Dolg je čes eu milimeter, barvo ima sivo, drži se debela trtinega pod skorjo (ljubom), ki je močno odzdignjena; trtna uš pa se komaj vidi s prostim očesom, ima rumeno barvo ali zeleno-rumeno, kakor oljka, in živi edino le na koreninah vinske trte; samo v jeseni, kadar dobi peruti se nahaja tudi nad zemljo, pa ne kupoma na deblu, ampak prosto leta (frli) po zraku iskaje si listov, kamor bi položila zalego.

Ni se moglo določiti, ali je mrčes, ki je uzočil tak šum, že popisan, ali pa je kake nove vrste. Napadel je lepó število trt, in sicer bolj tiste, ki dajejo belo, ko une, ki dajejo črno vino. Napadene trte so mršave imajo kratke mladike, kakor kadar se jih loti trtna uš; ali te trte pešajo, kakor se zdi, zavolj trtne bolezni, ki tam razsaja že več let, in je bila preteklo leto prav huda; žvepla pa niso še nikoli rabili. Koreninice imenovanih trt so popolnoma zdrave in ne kažejo nobenega znamenja kakega mrčesa ali druge bolezni, dasiravno trdijo njihovi obdelovalci, da 19. marca so našli omenjenega mrčesa tako gostega okoli korenin, da ni bilo mogoče dobiti praznega prostora.

Potrdilo se je tudi, da že čez dvajset let se niso sadile v tistem kraju trte, ki bi bile prinešene iz vnanjih dežel.

Pri komisiji so bili g. prof. Manzano, poslan od c. k. okrajnega glavarstva, Dr. A. Levi, ki je preteklo jesen imel priložnost spoznavati trtno uš na Francoskem, in D. rja Monà in König, profesorja kmetijske šole; to nam porok, da se je stvar vestno in s popolno znanostjo preiskovala.

— *Klobase.* Morebiti komu sline tečejo, da le to besedo ali sliši, ali pa zapisano bere. Dobra reč je gotovo in vkusna, saj so tudi v davnih časih stari Rimljani, kar dobro jed in pijačo zadeva, dokaj veljavni, klobase visoko čislali. Klobase so v Rimu na svinjskem trgu (forum suarium) vselej, in sicer vse polno, prodajali. Ondi so se vidile mulice ali krvavice (botuli), mesene klobase (tomacula), suhe klobase (lucanica), pa neka posebna sorta mesenih klobas, katerim so pravili hillae, o katerih Horaci (Sat. II, 4.) govori, da so je vinopilci posebno radi jedli, ker je po njih vino bolje dišalo. Poznali so tudi svoj farcimen, to je, godljo ali budljo, ktero nekteri fuljo, Vlahi „il pistun“ imenujejo; menda se ima pod imenom farcimen razumevati tudi svinjski želodec, z mesom napolnjen in posušen, kakoršen je po tominskih gorah navaden. Reči se mora, da so Italijani od Rimljanov umetnost klobase delati podedovali, vendar pa so je Nemci gotovo v tej stvari zelo prekosili. Skorej neverjetno je, kar nam zgodovina srednjega veka o tem poroča. Kedar so se „purgarji“ kakega mesta na Nemškem sponesti hotli, so kar slovesen zbor napovedali, se zbrali, pa sklenili, prav veliko klobaso napraviti. Mestnjani, kateri so večo klobaso napravili, kakor sosedje, so ponosno nose povzdigovali. Brunsvičani so naredili klobaso, osem sto vatlov dolgo; mislili so: Mi smo pravi možaki, take klobase ni še, in ne bo nikoli nobeden na svetu napravil. Toda „purgarji“ mesta Königsberg na Prusovskem so naredili klobaso, ki je bila 2010 čevljev dolga. To se je bilo zgodilo leta 1600. Nesli so to strašno veliko klobaso v slovesnem obhodu in z godbo po celem mestu, in naj imenitniši gospodje mesta so si v veliko čast šteli, jo pomagati nositi. Kaj se je po tem godilo? Cemu so bile take velikanske klobase? — No, to si blagovoljni bralci lahko sami mislijo. Po takem slovesnem obhodu s klobaso so šli kar v krémo, dali so si jo speči, in jedli so jo, pa zraven — pili, kakor znajo Nemci piti, tako da je veči del njih pod mizo obležalo.

— *Nenavadna stava.* V nekem kraju v polnočni Ameriki, pripoveda „Alte und Neue

Welt, 1875. Heft 10“ se vsede sred železnice mlad fant, in nič ne mara, da se bliža vozovlak: on le mirno sedi. Cuvaji so skušali ga proč spraviti, toda on se ni ganil z mesta. Ni bilo drugače mogoče, kakor da se je vlak ustavil. Tu se še le fantek gane, vstane in odide. Zvedeli so potem, da je paglavec bil se svojim tovaršem stavlil, da zamore železnocestni vlak ustaviti. Nov dokaz, kako omika v polnočni Ameriki napreduje.

— *Redovi.* Nemški cesarjevič ima 58 redov, Friderik Karol 48, Karol 48, Bismark 40, Moltke 39, Roon 39, Manteuffel 32, Treskow 32, Stosch 29, Wrangel 28, Blumenthal 27, Herwarth v. Bittenfeld 23, Göben 22, Fransecky 21, Podbielsky 21. In več sto častnikov se šteje, ki imajo po deset redov. V resnici moremo reči, „dass es in Deutschland Orden regnet.“

— *Osepnice.* — Poroča se nam, da pri sv. Luciji, v Učah, Ročinji in še v nekterih bližnjih krajih močno bolehalo otroci za osepnice. V nekterih krajih je zarad tega nehalo podučevanje v šoli, vendar pa otroci ne mrjo. — V Ročinji je te dni zgorel majhen otrok, kojega je mati samega pustila, ko je šla po vodo. Previdnost kje si?

Domače stvari.

(† *Grofinja Tereza Coronini-Kronberg*), rojena grofinja Attems je v nedeljo po kratki bolezni, previdena s sv. sakramenti mirno v Gospodu zaspala. Kakor je bila ta gospa plemenitega rodu, bila je tudi plemenita v duhovnem pomenu, med prve jo smemo staviti zmed goriških gospej. Kako čislana je bila, pokazal je pogreb njen. Prostorna cerkev sv. Ignacija je bila napolnjena z žalujočimi iz visocega in nizkega stanu, ki so rajniki zadnjo čast skazati hoteli. Blaga gospa ostane vsim, ki so jo poznali, v spominu, Bog jej pa dodeli večni mir!

MOLITVE

za sveto leto 1875 s kratkim podukom

je naslov knjižici, ki je prišla v Mailingovi tiskarnici na svetlo in velja:

1 iztis	4 solde
10 iztisov	30 soldov
50 "	1 gl. 25 "
100 "	2 " — "

Oznanilo.

Gospa **B. Kogl** kupčevalka z cerkvenim blagom v Ljubljani, bo meseca aprila potovala po Goriškem okraji in na prodaj stavila pr. č. duhovščini po primerno nizki ceni izbrano lepe crkvene oprave.

To pr. č. duhovščini na znanje daje in se ponižno priporoča.

B. Kogl.

Pravi WILHELMOV

antiartritični antirevmatični

čaj za čiščenje krvi.

(Čisti krv zoper protin in revmatizem)

je kot

pomladansko zdravljenje

edino gotovo zdravilno krv čisteče sredstvo,

Vsled Nj. Vel. Najvišega povelja zoper ponarejenje zavarvano Dunaj 28. marca 1871.

ker je od prvih medicinskih avtoritet

Evrope

S privoljenjem c. k. dvorne pisarne vsled sklepa na Dunaju 7. dec. 1858.

bilo z najboljim uspehom upotrebljavano.

Ta čaj čisti celi organizem; preišče, kakor nobeno drugo sredstvo, dele celega truplja in odvrne iz njega po notranjem upotrebljanju vse nečiste za bolezen nabrane reči; tudi je učinken gotovo ustrajajoč.

Temeljito ozdravljenje protina, revmatizma, otročjih žil in zastaranih trdovratnih bolezni, vedno gnoječih se ran, kakor vseh spušajev pri spolnih boleznih in po koži, mazolov po telesu ali po licu, lišajev, sifilitičnih ran.

Posebno ugoden vspeh je imel ta čaj pri zaognjenosti jeter in vranice, enako pri zlati žili, zlatenici, silnem bolenju po čutnicah, kitah in udih, potem pri tisanju v želodcu, vetrovih, zaporu, vodnih nadlogah, močenju, moškem oslavljenju, toku pri ženah itd.

Bolezni, kakor bramorji, žlezni otok, ozdravijo naglo in temeljito, ako se pije čaj neprenehljivo, kajti on je hladeče sredstvo, ki raztopi in žene scavnico Celi kup spričeval, pripoznavalnih in pohvalnih pisem, ki se tirjane zastoj dopošiljajo, spričuje resničnost zgorej navedenih razlogov.

V dokaz rečenega navedemo tukaj vrsto pripoznavalnih pisem:

Gospodu Franju Wilhelmu, lekarju v Neunkirchen-u. V Zagorji 5. aprila 1873.

Vljudno Vas prosim, da mi pošljete še dva zavitka uže enkrat poslanega antiartritičnega antirevmatičnega čaja za čiščenje krvi po pošti s povzetjem prej kogočete. Ob enem Vam izrekujem najtoplejšo zahvalo, ker uže prvi zavitek je zdatno pomagal moji ženi, ki je uže leta in leta imela revmatizem in jo je zapiralo. Upam, da bo popolnem ozdravila, ker, akoravno sem uže vsakovrstne zdravila rabil, vendar po nobenem se ni tako dober uspeh pokazal, kakor po Vašem čaji. Se spoštovanjem

Ernest Zeynard, uradnik.

Gospodu Franju Wilhelmu, lekarju v Neunkirchen-u, Neutra 23. aprila 1873.

Uže več let trpela sem strašno. Revmatizem sem imela tako kud, da sem dobila rané na nogah, iz katerih mi je teklo. Tisučno hvalo pravemu Wilhelmovemu čaju za čiščenje krvi, kterega ste mi poslali 2. nov. 1872. Dva zavitka sta mi bolečine umirila in me popolnoma ozdravila, kar po nobeni drugi poti doseči nisem mogla, za kar se še enkrat srčno zahvaljujem. Jaz sem Wilhelmov antiartritičen antirevmatičen čaj za čiščenje krvi tudi drugim bolnikom kot naj boljši čaj priporočila. Večno Vam hvaležna

Alojzija Döller.

Gospodu Franku Wilhelmu, lekarju v Neunkirchen-u.

S pravim Wilhelmovim čajem za čiščenje krvi ozdravil sem prav dobro gospo grofinjo **Paracin**, ki je v zvezi z našim dvorom in jako priljubljena.

Ta gospa, ki je imela prej revmatizem v nogi, ne čuti tako pogostoma tega nadlegovanja in kadar pride, mi več močno. Ker se gospa po mojem nasvetu zdržuje vina, upam, da bo po daljši rabi tega izvrstnega Wilhelmovega čaja za čiščenje krvi popolnoma nadloge rešena. Prepričan o izvrstnosti njegovi, bom Wilhelmov čaj povsod priporočal.

D. r. Van Kloger.

Svari se pred ponarejanjem in sleparstvom!

Pri kupovanju naj p. n. občinstvo natanko pazi na mojo postavno zavarovalno marko in firmo, kar je na vsakem zavitku na zunanji strani razvidno, da se s ponarejanjem ne daja zaslepiti.

Pravi **Viljelm**-ov protiartritičen, protirevmatičen čaj za čiščenje krvi dobiva se le iz prve mednarodne tovarne protiartritičnega, protirevmatičnega čaja za čiščenje krvi v Neunkirchen-u pri Dunaju, ali v mojih po časopisih naznanjenih zalogah.

En zavitek v 8 oddelkov razdeljen, po zdravniškem naukazu pripravljen, z navodom, kako se rabi v raznih jezikih, velja 1 gl., kolek in pošiljatev 10 sold.

Da ima p. n. občinstvo večo priložnost pravi **Viljelm**-ov protiartritični in protirevmatični čaj za čiščenje krvi kupovati, naznani se, da se dobiva v Gorici v lekarnici **A. Franzoni**-ta, v Trstu pri **Serravallo**-u.